

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา (descriptive study) เพื่อศึกษาพฤติกรรมของมารดาในการป้องกันการเกิดโรคติดเชื้อเฉียบพลันระบบหายใจในเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพมาอธิบายในการเกิดพฤติกรรมในการป้องกันโรคดังกล่าว

ลักษณะประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่มารดาที่มีบุตรอายุต่ำกว่า 5 ปี ของอำเภอแม่ริม ซึ่งเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีอัตราการเกิดและตายจากโรคติดเชื้อเฉียบพลันระบบหายใจในเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี สูงที่สุด โดยแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 11 ตำบล 83 หมู่บ้าน ประชากรในพื้นที่ราบส่วนใหญ่เป็นชาวพื้นเมือง แต่ในพื้นที่สูงบางแห่งของอำเภอจะเป็นชาวเขาเผ่าต่างๆ ประกอบด้วยजनชนเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ทั้งสิ้นประมาณ 4,000 คน (สำนักงานสาธารณสุขอำเภอแม่ริม, 2541) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดเหมาะสมกับระยะเวลาในการศึกษา และเนื่องจากข้อจำกัดของกลุ่มประชากร เช่น ในบางพื้นที่ที่เป็นประชากรชาวเขาซึ่งมีปัญหาในการสื่อสาร จึงไม่นำมาเป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาในครั้งนี้ ดังนั้นผู้ศึกษาจึงใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเฉพาะมารดาที่มีบุตรอายุต่ำกว่า 5 ปี ของประชากรในพื้นที่ราบ และเป็นชาวพื้นเมืองของ 9 ตำบล เนื่องจากแต่ละตำบลจะมีลักษณะด้านประชากร สังคม และวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน และมีปัญหาเกี่ยวกับโรคติดเชื้อเฉียบพลันระบบหายใจในเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ในระดับที่ใกล้เคียงกัน (สำนักงานสาธารณสุขอำเภอแม่ริม, 2541) จึงใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) คัดเลือกตำบลที่จะนำมาใช้ในการศึกษามาเพียง 1 ตำบลโดยการจับสลาก ได้แก่ตำบลแม่ตา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย 6 หมู่บ้าน ซึ่งมีจำนวนเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ของตำบลทั้งสิ้นประมาณ 302 คน (สถานีอนามัยตำบลแม่ตา, 2541) โดยทำการคัดเลือกศึกษาเฉพาะมารดาที่เป็นผู้เลี้ยงดูบุตรอายุต่ำกว่า 5 ปี ด้วยตนเองเท่านั้น จำนวนทั้งสิ้น 210 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นเองจากการศึกษาค้นคว้าตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย

1.1 ข้อมูลทั่วไปของมารดาที่มีบุตรอายุต่ำกว่า 5 ปี ได้แก่ อายุ อาชีพ รายได้ ของครอบครัว และการศึกษา

1.2 ข้อมูลทั่วไปของบุตรอายุต่ำกว่า 5 ปี ได้แก่ จำนวนบุตรอายุต่ำกว่า 5 ปี น้ำหนักแรกเกิด การได้รับนมแม่ การได้รับวัคซีน และประวัติการเจ็บป่วยด้วยโรคหัดและปอดบวม

1.3 ข้อมูลการได้รับข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับโรคติดเชื้อเฉียบพลันระบบหายใจในเด็ก

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการรับรู้ของมารดาที่มีบุตรอายุต่ำกว่า 5 ปี เกี่ยวกับโรคติดเชื้อเฉียบพลันระบบหายใจในเด็ก คือ โรคหัดและปอดบวม ตามแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

2.1 การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคติดเชื้อเฉียบพลันระบบหายใจในเด็ก จำนวน 9 ข้อ

2.2 การรับรู้ความรุนแรงของการเป็นโรคติดเชื้อเฉียบพลันระบบหายใจในเด็ก จำนวน 5 ข้อ

2.3 การรับรู้ประโยชน์ของการป้องกันโรคติดเชื้อเฉียบพลันระบบหายใจในเด็ก จำนวน 6 ข้อ

2.4 การรับรู้อุปสรรคในการป้องกันโรคติดเชื้อเฉียบพลันระบบหายใจในเด็ก จำนวน 7 ข้อ

ลักษณะคำตอบมีให้เลือก 4 ระดับคือ

เห็นด้วยมาก	หมายถึง	มารดาที่มีความคิดเห็นหรือการรับรู้ตรงกับข้อความนั้นๆ มาก
เห็นด้วยปานกลาง	หมายถึง	มารดาที่มีความคิดเห็นหรือมีการรับรู้ตรงกับข้อความนั้นๆ เพียงบางส่วน

เห็นด้วยน้อย	หมายถึง	มารดาไม่มีความคิดเห็นหรือมีการรับรู้ตรงกับข้อความนั้นๆ เพียงเล็กน้อยแทบจะไม่เห็นด้วยเลย
ไม่เห็นด้วยเลย	หมายถึง	มารดาไม่มีความคิดเห็นหรือการรับรู้ตรงกับข้อความนั้นๆ เลย

ส่วนที่ 3 ข้อมูลพฤติกรรมของมารดาในการป้องกันการเกิดโรคติดเชื้อเฉียบพลันระบบหายใจในเด็ก ซึ่งมีหลักใหญ่ 2 ประการคือ การหลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยงต่างๆ ได้แก่ การสัมผัสใกล้ชิดกับผู้ป่วยโรคระบบหายใจ ควันนุหรี ควันไฟ และอากาศหนาวเย็น รวมทั้งการเพิ่มความต้านทานโรคแก่ร่างกายเด็ก โดยให้เด็กได้รับนมแม่อย่างน้อย 3 เดือน ได้รับอาหารครบ 5 หมู่ มีการออกกำลังกายที่เหมาะสม และได้รับวัคซีนป้องกันโรคที่เหมาะสมตามวัย จำนวน 7 ข้อ

ลักษณะคำตอบมีให้เลือก 3 ระดับคือ

ปฏิบัติทุกครั้ง	หมายถึง	มารดาได้มีการปฏิบัติทุกครั้งเมื่อเกิดเหตุการณ์ตามที่ระบุไว้อย่างสม่ำเสมอ
ปฏิบัติบางครั้ง	หมายถึง	มารดาได้มีการปฏิบัติบางครั้งเมื่อเกิดเหตุการณ์ตามที่ระบุไว้
ไม่ปฏิบัติเลย	หมายถึง	มารดาไม่ได้มีการปฏิบัติเมื่อเกิดเหตุการณ์ตามที่ระบุไว้เลย

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1. การหาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ผู้ศึกษาสร้างแบบสัมภาษณ์แล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านโรคติดเชื้อเฉียบพลันระบบหายใจในเด็ก จำนวน 2 ท่าน อาจารย์พยาบาลผู้เชี่ยวชาญด้านพฤติกรรมศาสตร์จำนวน 2 ท่าน และอาจารย์พยาบาลผู้เชี่ยวชาญด้านกุมารเวชศาสตร์ จำนวน 1 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา ซึ่งภายหลังจากการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้วนำมาคำนวณดัชนีความตรงตามเนื้อหา (content validity index) (Davis, 1992) ซึ่งได้ค่าเท่ากับ .89 (ภาคผนวก ข) หลังจากนั้น ผู้ศึกษาจึงนำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้มีความชัดเจนของเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษา ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

2. การหาความเชื่อมั่น (reliability) ผู้ศึกษานำแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้กับมารดาที่มีบุตรอายุต่ำกว่า 5 ปี ที่มีลักษณะ

คล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ของตำบลคอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 20 คน และคำนวณหาความเชื่อมั่น โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) (ยูวดี ภาษาและคณะ, 2532) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ด้านการรับรู้โดยรวมเกี่ยวกับโรคหัดเท่ากับ .71 โดยมีค่าความเชื่อมั่นด้านการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคหัดเท่ากับ .83 การรับรู้ความรุนแรงของการเป็นโรคหัดเท่ากับ .72 การรับรู้ประโยชน์ของการป้องกันโรคหัดเท่ากับ .66 และการรับรู้อุปสรรคในการป้องกันการเกิดโรคหัดเท่ากับ .77 ส่วนค่าความเชื่อมั่นด้านการรับรู้โดยรวมเกี่ยวกับโรคปอดบวมเท่ากับ .76 โดยมีค่าความเชื่อมั่นด้านการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคปอดบวมเท่ากับ .86 การรับรู้ความรุนแรงของการเป็นโรคปอดบวมเท่ากับ .74 การรับรู้ประโยชน์ของการป้องกันโรคปอดบวมเท่ากับ .83 และมีการรับรู้อุปสรรคในการป้องกันการเกิดโรคปอดบวมเท่ากับ .77 ส่วนด้านพฤติกรรมการป้องกันโรคหัดและปอดบวม ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .76

การรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสัมภาษณ์ซึ่งผู้ศึกษาและผู้ช่วยศึกษาจำนวน 2 คน ซึ่งมีขั้นตอนในการรวบรวมข้อมูลดังนี้

ขั้นตอนก่อนดำเนินการรวบรวมข้อมูล

1. ทำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ถึงนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อขอความร่วมมือในการประสานงานกับฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการศึกษา

2. ประชุมชี้แจงผู้ช่วยศึกษาที่จะทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในหมู่บ้าน จำนวน 2 คน ซึ่งประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ฝ่ายเวชกรรมสังคมของโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ 1 คน และเจ้าหน้าที่หน่วยรักษาพยาบาลประจำกรมพิเศษที่ 2 อีก 1 คน เพื่อให้การสัมภาษณ์ได้ข้อมูลที่ต้องการตามวัตถุประสงค์การศึกษา และมีการบันทึกข้อมูลอย่างถูกต้อง

3. ผู้ศึกษาประสานงานกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำอำเภอและประจำตำบล เพื่อนัดหมายวันเวลาในการเข้าไปสัมภาษณ์

ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

1. ผู้ศึกษาและผู้ช่วยศึกษาดำเนินการสัมภาษณ์มารดาที่มีบุตรอายุต่ำกว่า 5 ปี ด้วยตนเอง โดยก่อนการสัมภาษณ์จะต้องขอความร่วมมือกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้การให้ข้อมูล

ที่เป็นความจริง รวมทั้งทำการพิทักษ์สิทธิของบุคคลโดยปกปิดข้อมูลเป็นความลับ โดยใช้เวลาในการรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 17 -31 ก.ค. 2542

2. นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ SPSS/FW (Statistical Package for the Social Science for Windows) วิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย และร้อยละ คำนวณร้อยละของข้อมูลดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ทั้งข้อมูลทั่วไปของมารดา ข้อมูลทั่วไปของบุตรอายุต่ำกว่า 5 ปี และข้อมูลสิ่งชักนำให้เกิดการปฏิบัติ
2. ข้อมูลการรับรู้ของมารดาเกี่ยวกับโรคหัดและปอดบวม ในด้านโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรค ความรุนแรงของการเป็นโรค ประโยชน์ในการป้องกันโรคและอุปสรรคในการป้องกันโรค
3. ข้อมูลพฤติกรรมของมารดาในการป้องกันการเกิดโรคหัดและปอดบวม